

TITO A TECHNOKRATA GAZDÁLKODÁSRÓL

Tito elvtárs hatalmas elméleti rendszere, gyakorlati tevékenysége és az *önigazgatás* terén elért *eredményei* csodálatra készítetik az embert. Magától adódik a kérdés: *Korunk* forradalmárának és gondolkodójának meglátásairól van-e szó, vagy pedig egy olyan *emberről*, aki hazája munkásosztályára és összes dolgozójára, történelmi és egyéb sajátosságaira támaszkodva *váltja valóra* az elképzéseket; olyan valakiről, aki lerakja társadalma alapjait és tettei által a *valóságban* öltenek testet a *forradalmi munkásosztály elképzései*.¹

Tito elvtárs *munkásságában* elmélyedve — pusztán a forradalmi marxista elmélet és a jugoszláv *önigazgatási gyakorlat* egyszerű *összekapcsolásával* — erre *azonnal* választ is kapunk: elnökünknek az *önigazgatás* terén kifejtett tevékenysége nem más, mint egy *zseniális gondolkodó*, teoretikus és *vizionárius* dialektikus munkájának gyakorlativá válása, az elképzések *megvalósulása*. A valóra váltás nem volt könnyű, egyszerű és ellentmondásmentes, az ellentétes társadalmi erők hatásától független, hisz végső soron a szocialista és *önigazgatásellenes* erők lendültek harcba.

Ez a valóság *hétmérföldes léptekkel* közeleg a marxista tudomány elképzéseinek, a *munka köztársaságának* a megvalósítása felé.

Tito elvtárs hatalmas marxista és forradalmi életművéből mi most csupán egyetlen *területet* választunk ki, a *technokrata* (menedzseri) gazdálkodás koncepciójának *bírálatát*.

Miért?

A választ Tito elvtárs következő álláspontjában kereshetjük: „... Anyagi és társadalmi fejlődésünknek éppen ezen a jelenlegi fokán rejtezik annak veszélye, hogy az önállósodott igazgatói réteg kisajátítja magának az igazgatást. Mindenekelőtt arra gondolok, hogy az igazgatási szervek és a szakemberekből álló apparátus — amelyek egyébként nél-

külözhetetlenek ahhoz, hogy a munkásság sikeresen kivegye részét a társadalmi újratermelésből — visszaélhet helyzetével, tudásával és ismereteivel. *A munkásság szolgálatában álló szerv így a munkásosztály fölé nőhet* (kiemelte T. B.)...² Válaszunk azért rejlik ebben az idézetben, mert a *szárnyaszegett technokrácia* újra, a *főnix* madárhoz hasonlóan emelkedik fel — ezúttal nem *saját* porából —, hanem egy leépített és felmorzsolts centralisztikus, etatista maradványokat hordozó törekvésből, mintegy életre keltve *ugyanezeket a törekvéseket*. Öngazgatási szocialista társadalmunkban ezzel a munkásönigazgatással szembenálló társadalmi tényezővel, a techno-bürokráciával még mindig számolnunk kell.

A TECHNOKRATIZMUS GYÖKEREI ÉS AZ ELLENE FOLYTATOTT KÜZDELEM

Amennyiben elfogadjuk, hogy a munkásönigazgatás *első* évtizede (1950 —1960) Jugoszláviában — nagyvonalakban szemlélve és leegyszerűsítve — a *bejáródás* és az *affirmálódás* időszaka volt, melynek során a munkásosztály tudatára ébredt, hogy „... a dolgozók nagy többsége az öngazgatást tartja a legkiemelkedőbb eredményének”³, akkor a *rákövetkező évtizedről* azt kell mondanunk, hogy előrejelezte társadalmi és gazdasági *érvényre jutását*, de a *visszahúzó* társadalmi *erők* jelentkezését is.

Itt kell megemlítenünk, hogy a munkásönigazgatás második évtizedében, az 1961-es *évvel* (az úgynevezett „kis” gazdasági reformmal) vette kezdetét a centralizált bürokratikus *erők felszámolása*, az *adminisztratív irányítás* háttérbe szorítása és a vállalatok általános jövedelmi önállóságának kifejlődése.

De pusztán az a *haladást jelző tény*, hogy felszámoltuk a centralizált, bürokratikus apparátust és megszüntettük az adminisztratív intézkedéseket, még nem növelte *jelentősebb* mértékben a munkásosztály gazdasági és ezzel párhuzamban *társadalmi erejét*. A gazdasági hatalom az állami pénzalapokról *áttevedött* „*a hatalom új jelöltjeire*”⁴ — a vállalati technokráciára és a vele kapcsolatos elidegenült gazdasági *központokra* és a *hatalom* minden *más* formájára.

A központosított államhatalom és bürokratizmus áthatóbb és sokoldalúbb felszámolására gazdasági téren 1965-től, a gazdasági és társadalmi reform bevezetésével került sor. Jövedelmi rendszerünk ekkor kezdett el funkcionálni, vállalatunk gazdasági *ereje* pedig növekedni. Azonban a vállalatok gazdasági erejének fokozódása nem hat ki lényegesen az *erőviszonyokra*. A munkatöbblet felhalmozását az állam helyett a *vállalati* műszaki irányító réteg végzi, amely szoros kapcsolatot

épít ki az államapparátussal és a gazdasági, politikai hatalom más elidegenült központjaival, mert „... a gazdaság önállóságát hirdető jelszó mögött a munkaszervezetekben a valódi hatalmat a *menedzserréteg veszi át* (a kiemelés tőlem — T. B.), a társadalmi-politikai közösségekben pedig az irányító politikai apparátus, és így a köztük kialakuló szoros kapcsolat objektíve a munkás- és társadalmi öngazgatás ellen irányul”.⁵

Röviden talán így tudnánk ábrázolni azt a „*hatalmi egyensúlyt*”, amely a munkásosztály és a technobürokrácia között jött létre a munkásöngazgatás *második* évtizedének vége felé. Elmondhatjuk, hogy a munkásosztály „*hatalma*”, azaz *társadalmi ereje* — a munkafeltételekhez és eredményekhez mérten *nem is erősödött*, de *nem is gyengült*. Az *erőviszonyok* olyanok voltak, hogy *reálisan* lehetővé tették úgy az egyik mint a másik erő *felülkerekedését*.

Tito elvtárs éppen az ellentétes erők⁶ ilyen objektív körülményei közepette, az *osztálytársadalom* visszaállításának *veszélye* idején jelezte előre *világosan és egyértelműen*: „Egy dolgot határozottan és világosan szem előtt kell tartanunk. Ahol az erőviszonyok nem teszik lehetővé, hogy a dolgozók maguk harcolják ki öngazgatói és az öngazgatás fejlesztésére való jogukat, ott kommunistáinknak, illetve a Jugoszláv Kommunista Szövetségnek minden politikai és ideológiai eszközzel támogatnia kell tevékenységüket és öngazgatásért folyó harcukat. Ilyen esetben nem mondunk le a törvény adta lehetőségekről és a közösségnek mint egésznek a politikai beavatkozási lehetőségéről sem.”⁷

Még a munkásöngazgatás harmadik évtizedének *kezdetén* is elkerülhetetlenné váltak az ilyen *politikai beavatkozások*. Az intervenciók eredményeképp *megváltoznak a folyamatok*, átalakul a *társadalom vérkeringése*. A liberalizmus és az ösztönösség *hullámának ideológiai és társadalmi-gazdasági hordozóival* való leszámolás — azokkal az erőkkel, amelyek *veszélyeztették* szocialista öngazgatási fejlődésünket — új *távlatokat nyitott a fellendüléshez* a munkásosztály új viszonyokon alapuló társadalmi *felülkerekedéséhez*; az új társadalmi-gazdasági és politikai viszonyok kialakulásához.⁸ Széles lehetőségek nyíltak az öngazgatási és jövedelmi önállóság kifejlődésére és *folyamatának* megalapozására; a *munkásságnak* a munkafeltételekkel és eredményekkel való rendelkezésére.

„... A dolgozónak a társadalmi újratermelésben elfoglalt társadalmi és gazdasági helye szempontjából döntő fontossággal bír annak az elvnek az érvényesítése, hogy a dolgozónak elidegeníthetetlen joga a társadalmi tulajdonban levő eszközök használata személyes és társadalmi szükségletei kielégítése céljából, és hogy — a társult munkában dolgozókkal egyenrangúan — joga van munkája, munkakörülményei és munkaeredményei igazgatására...”⁹

A TECHNOKRATA GAZDÁLKODÁS DOGMÁJA

A liberalizmusnak és a kispolgári ösztönösségnek az a társadalmunk *partjait* verdeső hulláma, amely a szocializmus fejlődését hangzatosan azzal a jelszóval (és sokhelyütt *gyakorlattal*) fémjelezte, hogy „adatok több árut és pénzt, akkor majd a szocializmus *önmagától* is fejlődni fog”¹⁰, egy sajátos jelenséghez vezetett, amelyet Tito elvtárs a következőképp jellemzett:

„Egy technokrata és bürokrata irányvonal érvényesítésének kísérletei — amiről már beszéltem — gyakran arra hivatkoznak, hogy előbb erős és modern gazdaságot kell kiépítenünk, akár még a munkásönigazgatás *stagnálása* (kiemelés tőlem — T. B.) árán is, és az önigazgatáshoz csak azután kell visszatérnünk . . .”¹¹

A technokrata gazdálkodás *dogmája* lényegében véve a „minőségi gazdálkodás” *glorifikációján* alapul. *Térnyerése és gyökeret eresztése* során *ideológiai* jelleget ölt. A „minőségi gazdálkodás” ideológiájává, „*minden célok céljává*”. Egészen *szűkkörűen* érvényesül „a *jobbágyi és a céhérdekek* képviselőjében”. Ennek ellenére az *egész* társadalom ideológiájának nevezi magát. De *éppenséggel* ezekkel a társadalmi érdekekkel *foglalkozik* a legkevesebbet. Ennek az „ideológiának” *kedvenc jelszava*, hogy „ha *mindenki* úgy gazdálkodna mint mi (illetve ahogyan ÉN), akkor mi lennénk *második Amerika*”, de nem tartja vissza magát *ulgárisabb és értelmetlenebb* frázistól sem. Ugyanakkor „*megfelekedezik*” arról, hogy *kalóz módjára* „*álszent* magatartással” kit kisebbit meg. „*Hasznos ügyeskedéseivel*” a munka eredményét (*a jövedelmet*) teszi magáévá „*kiváló ügykezelés*” címén. Saját „*munkaközössége*” és „*munkásosztálya*” nevében megkísérli összeegyeztetni az *erkölcsösséget kalóz-jellegű* ügyviteli *tevékenységével*.

A munkásosztály „*átlényegült*” része, a technokraták és az „*értelmiségi elit*” az általános légkört kihasználva többek között *hatalmas erőfeszítéseket* tesznek a gazdaság korszerűsítésére — a tudományos-technológiai forradalom eredményeinek felhasználásával —, közgazdasági nézeteik elfogadtatására, a munkásosztálynak, ennek az *általuk* felvilágosulatlanak tartott osztályon belüli rétegnek a tehetetlenségéről, érdektelenségéről, közömbösségéről stb. kialakított tézisük terjesztésére. Szerintük a dolgozókat *csupán* a fizetés érdekli, „*ezenkívül semmi más*”; és *ők* emésztik fel a felhalmozásra szánt összeget. Éppen ezért valamenynyien *messiások*, akikre „a magasabb társadalmi érdekek” *megőrzése* hárul. Tito elvtárs róluk mondja:

„A technokrata és menedzser irányvétel *főhőseire* és az *etatista* nézetek hordozóira elsősorban az jellemző, hogy nem hisznek a dolgozó em-

ber képességeiben, ami alapvetően ellenkezik társadalmi rendszerünk lényegével.”¹²

A technokrata rétegeknek „a minőségi gazdálkodásért folytatott harcban” tanúsított magatartása számos, egymásból következő társadalmi, gazdasági, politikai és ideológiai jellegű következményt vált ki. Írásunkban csupán két ilyen tényezőcsoportra térünk ki:

1. „A minőségi termelés ideológiája”¹³, amelyet ezek a rétegek vallanak maguknak, a gyakorlati életben pusztán a gazdasági élet egy egészen szűk területére érvényes. A társult munka egésze helyett csak szűkkörű, parciális és magánjellegű csoportérdekekre terjed ki. Éppen azért, mert a gazdasági vállalkozásokat különállónak veszik a társadalmi termelési viszonyoktól — bár *nem függetlennek* —, mondhatjuk róluk, hogy *durván meghamisítják* a marxizmust, szocialista- és öngazgatásellenessé, végső soron pedig (minden politikai túlzás nélkül szólva) *ellenforradalmivá* válnak. Tito elvtárs ennek kapcsán hangsúlyozta, hogy „*Hazug és mesterkélt választási lehetőség* (a kiemelés tőlem — T. B.) rejlik amögött, hogy vagy öngazgatást vagy modern gazdaságot”¹⁴. Illetve: „Egyértelműen világos kell hogy legyen a számunkra: a munkásöngazgatásunk ellen irányuló összes támadás *munkásosztályunk érdekeinek az elárulásával azonos* (a kiemelés tőlem — T. B.)... Egyébként ki is a leghivatottabb, hogy öngazgatásunk eredményességéről nyilatkozzon? Mindezekelőtt a munkások, nem pedig a *bürokrácia és technokrácia egyes csoportjai* (a kiemelés tőlem — T. B.), amelyek saját érdekeiket szem előtt tartva, de ugyanakkor a közvetlen termelésben dolgozók kárára külön megbízásban reménykednek”¹⁵

2. Az ügyvitel gazdasági sikerét *kétségekívül* lényegesen befolyásolja az, hogy a munkásosztály *passzivitásba* szorulhat, ha a gazdasági és egyéb *hatalom* az említett rétegek kezében összpontosul. Ha ugyanis a dolgozóknak nem áll módjukban öngazgatás vagy a *munkásság* öngazgatási intézményei által elejét venni a technokrata és menedzserréteg *egyeduralmának*, akkor saját *munkájukat* kényszerülnek *megcsorbítani*,¹⁶ ami kétségekívül jelentős kihatással van a munka termelékenységére és az ügyvitel sikerére.

Ebből adódik azután a helyzet, hogy a munkásság „*érdektelenné*” válik az ügyvitel gazdasági sikeressége iránt, amit ezek a (technokrata) erők a legkülönbözőbb álláspontok és elméletek formájában terjesztenek, miszerint a munkások közömbösek és csak a fizetés érdekli őket stb. A munkásosztály érdektelen, mert nem kíván *terméketlen* vitákba bocsátkozni olyan dolgokról, *amikről már előre döntöttek*.

Egy szakképzett fémestergályos véleményéből idézünk:¹⁷ „A gyűlésen véleményem szerint azért nem alakul ki minden esetben termékeny vita, mert a felvetett kérdésekre tett megjegyzéseket senki sem összegezi

és adja meg az igazi választ a helyszínen, vagy a legközelebbi alkalommal. A kérdések ugyan bekerülnek a jegyzőkönyvbe, de *az embereknek az a benyomása alakul ki, hogy mindennek úgy kell lennie, ahogy a gyűlésen beterjesztették* (a kiemelés tőlem — T. B.). Így kerül sor aztán arra, hogy a dolgozóknak csak 50—60 százaléka jelenik meg”. Tito elvtárs számtalanszor beszélt már ezekről a kérdésekről. Idézzük most tőle az alábbiakat:

„Egyes vállalatokban az irányítás egyértelműen a vezetők, a szakemberek és az üzletemberek kezébe összpontosul, akik úgy viselkednek mint valamiféle menedzsercsoport. Azokban a vállalatokban, amelyekben megfelelnek a munkaközösség és az öngazgatási szervek iránti kötelezettségekről és felelősségről, a jövedelemről ez a szűk csoport dönt a munkásság véleményének kikérése nélkül. A munkásöngazgatást ez a gyakorlat formálissá teszi.”¹⁸ Majd így folytatja: „A dolgozók iránti bizalmatlanság leszereli és megbénítja alkotói kezdeményezőképességüket. Csak *látszólag érvényes az, hogy a menedzseri és technokrata logika és annak módszerei jobb eredményhez vezetnek* (a kiemelés tőlem — T. B.)”¹⁹

Véleményünk szerint az idézetekben Tito elvtárs *teljes értékűen* határozta meg *a technokrata gazdálkodás dogmáját*.

Végül hozzátehetjük, hogy az ügyviteli munkában nem túl sokáig lehet *a keresztényi erkölcsösség* színében *kalózkodni*. Az időközben bekövetkezett események — politikai beavatkozások és az említett erők elleni küzdelem — ezt *világosan* beigazolták.

A GAZDASÁG IDEOLÓGIAMENTESSÉ TÉTELÉNEK TECHNOKRATA ELVE

A liberalizmus és a kispolgári ösztönösség — amiről már beszéltünk — és a profithajhász, menedzser ideológiával átítatott technokrata és egyéb rétegek felfokozott tevékenysége („hisz a nagy és összetett gyárak, bonyolult gazdasági ügyek *irányítást* követelnek; nem lehet vitás, hogy *ki* parancsol és ki dolgozik”) a munkásöngazgatás háttérbe szorulásához vezetett. Tito elvtárs ezzel kapcsolatban hangsúlyozza:

„... hazánkban az öngazgatás már sokhelyütt kezd megállapodni. Az öngazgatás nevében *kezdenek egyesek irányítani* (a kiemelés tőlem — T. B.). A technokrácia és a bürokrácia egyes ágazatokban és helyeken alaposan elburjázott.”²⁰

Az ilyen *profithajhász* közegekben a *gazdaság* és az *ideológia* kapcsolatát egy leegyszerűsített és vulgáris frázisban látják: a gazdaság az *gazdaság* marad bármilyen körülmények között is menjen végbe a tár-

sadalmi termelés. A gazdaság ilyen „ideológiamentessé tétele” szocialista öngazgatású társadalmunkban a társult munka egy részének *átalakulásához* vezet, aminek során az ideológiamentesség jegyében a „gazdaságilag ütőképes” struktúrák „jövődolgozó társaságokká”, „profitáló *impériumokká*”, „a jólét szigetévé” alakulnak át, miközben szilárdan védik többnyire a társadalomtól, annak általános szükségleteitől és *törekeveitől* független *pozíciójukat*. Az ideológiamentességnek ezek a *termékei közvetlenül* támadják a társult munka eszméjét és gazdasági hatékonyságát, valamint az egyéni és közösségi erkölcsöket.²¹

A munkások iránti bizalmatlanság, és ami még rosszabb, képességeik lebecsülése (miszerint csupán „műveletek végrehajtói”, illetve „a gép egyszerű tartozékai”, azaz *bérmunkások*²²) jogaik korlátozásához és alkotóképességük *megcsorbításához* vezet. Tito elvtárs ezért hangsúlyozza, hogy:

„... A dolgozók jogainak korlátozása negatívan hat a közvetlen termelők kezdeményezőkézségére, azokéra akik az anyagi javak megteremtőiként a gazdasági haladás legfontosabb tényezői.”²³

Azok a rendkívüli eredmények, amelyeket dolgozóink nagyfokú mozgósításával értünk el — elsősorban a társult munka alapszervezeteiben — *véget vetettek* a sikeres gazdálkodás titkának tartott vállalkozó szellemű és *profithajhász* dogmának, bár az említett közegek *beteges öngazgatási tudata ezt nem fogadja el tényként, valóságként*. Ugyanakkor jelentősen megnövekedett az öngazgatás, a munkásosztály és a Jugoszláv Kommunista Szövetség iránti bizalom.

A Szövetségi Szkupstina²⁴ tanácsainak közös ülésén elmondott beszédében elnökünk hangsúlyozta:

„Az eltelt időszakban még szorosabb kapcsolat jött létre a munkásosztály, a parasztság és az értelmiség között. Felgyorsult a dolgozóknak az öngazgatásért és a szocializmusért folytatott küzdelemben való összekapcsolódása. A munkásosztály társadalmi és gazdasági helyzete megszilárdult. A társult munka alapszervezeteiben, a helyi közösségekben, a különböző érdek- és társadalmi-politikai közösségekben az öngazgatási viszonyok fejlődésének közvetlen alakítójaként is növekedett szerepe. A hazánk összes dolgozója érdekében alapuló szocialista öntudata és egysége is fejlődött. Eppen ezért reagál olyan érzékenyen minden olyan kísérletre, amely kétségbe vonja öngazgatásunk fejlődését, ezért figyel oda társadalmunkban mindennemű deformációra . . .

Eredményeink tömeges támogatást biztosítottak a Kommunista Szövetség politikájának és leszűkítették az öngazgatásellenes és ellenséges erők tevékenységét.”

Fordította Garai László

Jegyzetek

1. „A munkásosztály a Kommüntől nem várt semmilyen csodát. Nincs szándékában népakarattal kész utópiákat bevezetni. Tudatában van annak, hogy mi módon érheti el saját felszabadulását és ezzel együtt azt a fejlettebb életformát, ami felé gazdasági fejlődése következtében a jelenlegi társadalom megállíthatatlanul törekszik, valamint annak, hogy hosszú harcokat kell átvészelnie, egész történelmi folyamatokat átélnie, hogy az emberek és a körülmények megváltozzanak...” (Karl Marx: *Gradanski rat u Francuskoj*, Belgrád, 1960. 74. old.)
Az AVNOJ II. ülésének 30. évfordulója alkalmából megtartott ünnepi ülésen 1973. november 29-én Tito elvtárs Jajceban a következőket mondotta: „Jelenünkért és jövőnkért már megvívtuk a legfontosabb küzdelmeket. De mi — ahogyan ez Kommunista Szövetségünk programjában is megfogalmazódott és a marxizmus klaszszikusai is ránk hagyták — sohasem elégedhetünk meg az elértekkel, hanem bátran tovább kell lépniünk annak irányában ami még jobb, haladóbb és ami még szabadabb és emberibb...”
A *párizsi kommün* idején a Városi Tanács felett rövid, de történelmi jelentőségű ideig lobogó *vörös zászló*, a munka köztársaságának szimbóluma már *három évtizede* lobog az elnökünk vezette jugoszláv szocialista társadalom öngazgatásának *zászlórúdján*. (Tito o samoupravljanju, Belgrád, 1975. 148. old.)
2. Beszámoló a JKSZ X. kongresszusán, lásd a Tito o samoupravljanju című könyv 154. lapján.
3. Tito: A Bosznia és Hercegovina Tudományos Akadémiája által adományozott oklevél átvételekor mondott beszéd, Szarajevó, 1969. november 30. Lásd a Tito o samoupravljanju c. könyv 115. lapján.
4. „... feltűntek nálunk olyan emberek is, akik szeretnék felszámolni a munkásöngazgatást.
Kikről is van szó, és valójában mit is akarnak?
Elsősorban bürokratákról és technokratákról, akik a termelőt ismét bérmunkássá szeretnék süllyeszteni (a kiemelés tőlem — T. B.), hogy sorsáról szűk csoportok dönthessenek...” U. o. 116. old.
5. U.o. 119. old.
6. Lásd: Edvard Kardelj A szocializmus demokráciájáért és nem a szocializmus ellen című könyvét, Belgrád, 1974. 19. old.
7. Tito: A Bosznia és Hercegovina Tudományos Akadémiája által adományozott oklevél átvételekor mondott beszéd, Szarajevó, 1969. november 30. Lásd a Tito o samoupravljanju című könyv 118. lapját.
8. Lásd Edvard Kardelj Az alkotmányos elvek érvényesülése a társult munkában című kiadványát, Belgrád, 1974. 7—8. old.
9. Beszámoló a JKSZ X. kongresszusán. Lásd a Tito o samoupravljanju című könyv 153. lapján.
10. Ezt a jelszót dr. M. Pečujlić a Marxizam i samoupravljanje című, Belgrádban az idén kiadott cikkgyűjteményben szereplő írásában a következőképp jellemezte: „Mintha létezne egy olyan önműködő gépezethez hasonló „rendszer”, amely üzembhelyezésekor a szocializmus előállítását végzi.”
11. Tito: A Bosznia és Hercegovina Tudományos Akadémiája által adomá-

- nyozott oklevél átvételekor mondott beszéd, Szarajevó, 1969. november 30. Lásd a Tito o samoupravljanju című könyv 121. lapját.
12. Uo. 119—120. old.
 13. Az úgynevezett *minőségi* termelésről valójában *egyáltalán* nem kellene vitázni. Mert elvben *nincs olyan* minőségi termelés, amely társadalmilag *káros*. Megvitatására viszont éppen azért van szükség, mert a vállalkozó szellemű gazdálkodást *dogmatizálják* és az *ideológiamentes* gazdasággal kapcsolatos nézetet helyezik előtérbe.
 14. Tito: A Bosznia és Hercegovina Tudományos Akadémiája által adományozott oklevél átvételekor mondott beszéd, Szarajevó, 1969. november 30. Lásd a Tito o samoupravljanju című könyv 121. lapját.
 15. Tito o samoupravljanju, 121—122. old.
 16. A munkásoknak a túl magasra szabott normák *fenntartásáért* folytatott *küzdelve* csupán a munkásosztály és a techno-bürokrácia viszonyának a tükré. Természetesen a technokrata körök ilyenkor *tétovázás* nélkül minősítik őket a szocializmus és az öngazgatás ideológiai el-lenségének, és könnyen „találnak” társadalmi, eszmei és főleg *gazdasági* indoklást technokrata és *gazdáskodó* magatartásuk védelmére.
- A munka *beszüntetése* — bár nem kívánatos és *összeegyezhetsen* az öngazgatású szocialista társadalom lényegével — csupán ezeknek a viszonyoknak a *drámai kifejlése*. A munkabeszünetésekről Tito elvtárs többször is említést tett, idézzünk most az egyik beszédéből: „Van úgy, hogy nem tudom megérteni a sztrájkolókat. Hisz a vállalat az övéké, a termelők a maguk számára küzdenek a magasabb életszínvonalért, mégis sztrájkolnak. Arra a következtetésre jutottam, hogy néha valóban vannak olyan gyengeségek, amire a dolgozó — úgy véli — csak sztrájjal hívhatja fel a figyelmet, és ilymódon arra kényszerít bennünket, hogy azokat meghatározott időn belül felszámoljuk. Nálunk valóban voltak olyan esetek, amikor az utolsó pillanatig vártunk a problémák megoldásával. Csak akkor riadtunk volna fel, ha valahol sztrájkra kerül sor...” (Tito: A spliti képviselőknek tartott előadásból, 1969. aug. 27. Lásd a Tito o samoupravljanju című könyv 111. lapján.)
17. A szabadkai Közgazdasági Kar munkaszervezési intézetének a Vajdaság SZAT munkatermelékenysége című tanulmányhoz készített *felméréséből*, 1977.
 18. Tito: A Bosznia és Hercegovina Tudományos Akadémiája által adományozott oklevél átvételekor mondott beszéd, Szarajevó, 1969. november 30. Lásd a Tito o samoupravljanju című könyv 118. lapján.
 19. Uo. 120. old.
 20. Tito elnöknek a DNSZSZ Szövetségi konferenciáján, 1971. március 16-án tartott beszámolójából. Uo. 134. old.
 21. *Döntővé* például az válik, hogy *ki hol dolgozik*, nem pedig, hogy mit és *hogyan*. A szociális különbségek olyan szintet érnek el, hogy komolyan veszélyeztetik a társadalom *szociális építményét*.
 22. Felmerül a kérdés, hogy *kié?* A technokrata réteg válasza egyszerű: „a társadalomé, melynek mi vagyunk a meghatalmazottai”. A *hatalom* várományosai kísérletet is tesznek (gyakran *sikerrel*), hogy *megszerezzék azt*.
 23. Politika, 1976. november 27-i szám.

Tito o tehnokratskom konceptu privređivanja

„Iz ogromnog i nadasve marksističkog i revolucionarnog opusa druga Tita, mi smo se odlučili samo za jedno polje, za polje Titove kritike tehnokratskog (menadžerskog) koncepta privređivanja. Zašto?

Mislimo da je odgovor u sledećem stavu druga Tita:

„... No, tu se upravo, na sadašnjem stepenu materijalnog i društvenog razvoja, kriju opasnosti stvaranja osamostaljenog upravljačkog sloja koji će monopolisati funkcije upravljanja. Mislim, prije svega, na to da organi upravljanja i stručni aparat, koji su, inače, neophodni da bi radnici uspješno upravljali društvenom reprodukcijom, mogu iskoristiti svoju poziciju, svoj monopol znanja i informacija i pretvoriti se od organa u službi radnika u gospodara nad njima...” Odgovor zbog toga, što tehnokratija, kojoj su krila iskresana i potkresana, ponovo i iznova poput ptice Feniksa, ali ne iz sopstvenog pepela, već iz razrađenog i razdrobljenog monolita jednog centralističkog (sa navezanim ostacima etatizma) stanja, pokušava da oživi, oživljajući isti taj monolit u drugom formalnom ruhu. Sa njom se, mora još uvek računati, kao sa realnom oprečnom društvenom silom, na centralnoj osovini samoupravnog socijalističkog društva: radničko samoupravljanje — tehnobirokratija.”

Autor svrstava konstatacije druga Tita na gornje naznačenu temu u tri poglavlja, koji su sledeći: I Koreni tehnokratizma i udar u njegovu krmu, II Tehnokratska privređivačka dogma, III Tehnokratska „teza o dezideologizaciji ekonomije”.

Summary

Tito about the technocratical conception of economic conditions

From the gigantic and above all marxistic and revolutionary opus of Comrade Tito we decided ourselves only for one theme, the theme of Tito's critics to technocratical (manager-like) conception of economical conditions. Why?

In our opinion the answer is given in the following assume of point of view of Comrade Tito:

„... Well, just here, on present-day degree of the material and social development are hidden the dangers of the establishment of an independent directorial social layer, which will be monopolizing for himself the functions of management and administrative direction. I think here before all, that the directorial organs and the expert apparatus, which is, otherwise necessary, as the worker could succesfully conduct their social reproduction, they could exploit their position, their monopol of knowledge and informations to transform himself from an organ in service of the workers into apredominant layer over them...” The responsibility for it, that the technocracy, to whom the wings were clipped, and again under-clipped, like to the bird Phoenix, tries to alive but not from its own ashes, but from a developed and crashed mo-

monolite of a centralized (with a connected rests of etatism), aliving the same monolite in an other formal suit. With them we have just nowadays to reckon, as with a real contrary social force on the central axe of a self-management socialist society: the worker self-management — technoburocracy.”

The author classifies the constatations of Comrade Tito concerning the above mentioned theme into three chapters, as follows: 1. The Roots of the Technocratism and Blow into its Rudders, 2. The Technocratical Economical Dogma, 3. The technocratical „Thesis Concerning the Desideologisation of the Economics”.